

УДК 340.131.5+342.565.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.15>

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ТА ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ: ПРАКТИКА СПІВІСНУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОЗАСТОСУВАННІ

Фірсов В.Д.,

аспірант Київського університету права НАН України,
адвокат, член Комітету з конституційного
правосуддя та прав людини
Ради адвокатів Одеської області
ORCID: 0009-0003-2400-0347

Фірсов В.Д. Конституційна скарга та перегляд судових рішень: практика співіснування в українському правозастосуванні.

У статті знаходить свій подальший розвиток питання дієвого співвідношення в національній правовій системі інституту конституційної скарги та процесуального інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами. Стаття розкриває питання необхідності вирішення концептуального конфлікту між сталою позицією Верховного Суду щодо жорстких фільтрів для перегляду судових рішень за наслідками ухвалення рішення Конституційного Суду України та поглядами українських науковців щодо такого перегляду, згідно з якими ефективність інституту конституційної скарги на індивідуальному рівні ставиться під сумнів у зв'язку з обмеженим та непередбачуваним колом випадків, коли на практиці судові рішення переглядаються з підстав визнання неконституційним чи конституційним нормативного акту. В статті проаналізовано основні складові процесуальних фільтрів, які застосовує Верховний Суд під час відмови в перегляді судових рішень за виключними обставинами, а саме: 1) ретроспективність дії рішень Конституційного Суду України, 2) застосування принципу «res judicata», 3) визначення судового рішення таким, що підлягає виконанню. В статті також запропоновано бачення автора щодо обґрунтованості та можливості застосування вищеназваних фільтрів з урахуванням сформованого в українському правозастосуванні правопорядку. Автором виокремлено проблемні питання реалізації особою права на перегляд судових рішень за виключними обставинами за наслідком визнання нормативного акту неконституційним або конституційним, що ґрунтуються на сталих позиціях Верховного Суду та поглядах вітчизняних науковців в сфері конституційного права, проаналізовано необхідність класифікації рішень Конституційного Суду України на предмет їх загального чи індивідуального значення. В статті сфор-

мовано підхід до реформування інституту перегляду судових рішень за наслідками ухвалення рішення Конституційним Судом України з урахуванням індивідуального чи загального характеру рішень Конституційного Суду України. Окремо запропоновано вирішити проблему відсутності інституту перегляду судових рішень в Кодексі України про адміністративні правопорушення шляхом імплементації до тексту Кодексу України про адміністративні правопорушення норм, подібних до норм Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: конституційна скарга, Конституційний Суд України, перегляд судових рішень, виключні обставини, res judicata, правова визначеність, дія рішень Конституційного Суду України в часі, реформування конституційного судочинства, класифікація рішень Конституційного Суду України.

Firsov V. Constitutional complaint and review of court decisions: practice of coexistence in ukrainian law enforceability.

The current comprehensive model of the institution of constitutional complaint in Ukraine does not correspond to scientific doctrines regarding the essence and nature of such an institution and requires reform. The article proposes ensuring a balance between the public and individual nature of decisions of the Constitutional Court of Ukraine. Recognizing the authority of the judiciary and the positions of the Supreme Court, the author proposes formulating and legislatively determining compromise filters for reviewing court decisions under exceptional circumstances. Specifically, it should be determined that court decisions can be reviewed in cases where a constitutional complaint has been filed after a final court decision, subject to review under exceptional circumstances, and the decision of the Constitutional Court of Ukraine following the consideration of such a complaint should have an individual character, establishing violations of the rights and interests of the specific applicant.

However, the proposed approach described by the author does not negate the fact that the exceptional and unique nature of the decisions of the Constitutional Court of Ukraine requires from national courts of common jurisdiction to take a more individualized approach to studying each decision of the Constitutional Court of Ukraine in each case and to provide more detailed justification for refusing to review court decisions under exceptional circumstances. Accordingly, the author considers it unacceptable to apply previously formed positions of the Supreme Court in previous cases to new requests for reviewing court decisions, considering the unique and specific conclusions of the Constitutional Court in each individual decision. In the article the author agrees with scientific positions that the exceptional character of decisions of the Constitutional Court of Ukraine prevails over the principle of legal certainty.

A separate issue described in the article is the need to ensure a defined and clear procedure for reviewing court decisions under exceptional circumstances in cases involving the imposition of administrative responsibility on individuals for committing administrative offenses. In such cases the author proposes to introduce a review procedure similar to that provided for in the Criminal Procedural Code of Ukraine. Thus, to ensure legal certainty, such a procedure must be clearly established in the provisions of the Code of Ukraine on Administrative Offenses.

Key words: constitutional complaint, Constitutional Court of Ukraine, review of court decisions, exceptional circumstances, *res judicata*, legal certainty, effect of decisions of the Constitutional Court of Ukraine over time, reform of constitutional justice, classification of decisions of the Constitutional Court of Ukraine.

Постановка проблеми. Конституція України в статті 151 гарантує кожній особі право на звернення до Конституційного Суду України (далі – КСУ) для вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України якщо така особа вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України [1, ст. 151].

Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими та остаточними [1, ст. 151]

За твердженням національних дослідників, реалізація права особи на перегляд судових рішень за виключними обставинами в національній правозастосовчій практиці зіштовхнулася з перепорою у вигляді практики Верховного Суду, що ставить під сумнів ефективність цього інституту в існуючому нормативному вираженні [2, с. 119].

Станом на 2023 рік практика Верховного Суду залишається сталою та підтримує позицію, відповідно до якої право особи на перегляд судового рішення за виключними обставинами суттєво обмежене критерієм можливості виконати рішення, що підлягає перегляду, а саме рішення КСУ не породжує перегляду судового рішення через відсутність його ретроспективної дії [3].

Вважаємо, що невизначеність щодо однакового розуміння місця і значення конституційної скарги та рішень Конституційного Суду України в національному правозастосуванні породжує необхідність подальшого наукового дослідження цих інститутів з метою формування шляхів подолання цього наукового виклику.

Мета дослідження. Метою статті є визначення наслідків прийняття Конституційним Судом України рішення для національної системи судів загальної юрисдикції, зокрема, виявлення закономірностей формування судової практики щодо неможливості перегляду судових рішень за виключними обставинами як наслідку ухвалення рішення органом конституційної юрисдикції, а також формування пропозицій до перегляду підходу ставлення до рішень Конституційного Суду України з урахуванням їх індивідуального значення для скажників.

Стан опрацювання проблематики. Питання ефективності як інституту конституційної скарги в Україні так і рішень Конституційного Суду України досліджувалось багатьма національними вченими, зокрема: Михайлом Гультаєм [4], Альбертом Єзеровим [5], Дмитром Терлецьким [6], Віктором Городовенком [2], Юрієм Барабашем та Григорієм Берченком [7], Ольгою Совгирею [8], Оксаною Щербанюк [9], Олександром Кулявцем [10] та іншими.

Виклад основного матеріалу. Українські дослідники неодноразово висловлювали думку, що кінцевою метою подання конституційної скарги в Україні є отримання рішення Конституційного Суду України, яке має два значення:

1. Публічне: рішення Конституційного Суду України визначає чи є конституційним або неконституційним нормативно-правовий акт, що, в свою чергу, впливає на порядок регулювання правовідносин (тобто рішення КСУ породжує наслідки, що поширюються на невизначене коло осіб, які не є суб'єктами звернення з конституційною скаргою, однак для діючих правовідносин чи тих, що виникатимуть в майбутньому, матиме значення неконституційності акту, що регулює відповідні правовідносини) [10, с. 57-58];

2. Індивідуальне: рішення Конституційного Суду України має персональні наслідки для самого заявника [11]. Зокрема, скажник за конституційною скаргою має право на перегляд

судових рішень, що було відображено у законодавстві через регулювання інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами в оновлених редакціях процесуальних кодексів, затверджених Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII від 03.10.2017 року [12]. Зокрема п. 1 ч. 3 ст. 423 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [13, ст. 423], п. 1 ч. 3 ст. 320 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) [14, ст. 320], п. 1 ч. 5 ст. 361 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [15, ст. 361] у відповідних редакціях передбачають в якості підстави для перегляду рішень у зв'язку з виключними обставинами встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане.

В свою чергу, ч. 1 ст. 459 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [16, ст. 459] передбачає, що судові рішення, що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами, а відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 459 КПК України виключними обставинами визнається встановлена Конституційним Судом України неконституційність, конституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи.

В правозастосовчій площині існують декілька спроб вирішити проблематику недосконалості інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами за наслідками прийняття рішень КСУ. Зокрема, Касаційним адміністративним судом під час розгляду справи № 808/1628/18 неодноразово стверджувалось про необхідність відійти від усталеної практики Великої Палати Верховного Суду щодо неможливості перегляду судових рішень за виключними обставинами за наслідками прийняття рішення КСУ (Ухвали Касаційного адміністративного суду у справі № 808/1628/18 від 20.02.2020 р. [17] та від 14.05.2020 р. [18]).

Наразі на розгляді в Конституційному Суді України перебуває конституційна скарга Тимошенкої Оксани Василівни щодо неконституційності окремого припису пункту 1 частини п'ятої статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [19]. Ця конституційна скарга (лише в частині КАС України) за своїм змістом має лише одну мету: виключити зі змісту п. 1 ч. 3 ст. 423 ЦПК України, п. 1 ч. 3 ст. 320 ГПК України, п. 1 ч. 5

ст. 361 КАС України фразу «якщо рішення суду ще не виконане», чим залишити відповідні правові норми в наступній редакції: «встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи».

Отже, мета спроб внесення змін до чинного законодавства полягає у виключенні обмежувальної норми, яка значно звужує кількість рішень КСУ, за якими на практиці можуть бути переглянуті судові рішення. Однак, як свідчить стала практика Верховного Суду та думки науковців, такий підхід не вирішує проблеми неефективності конституційної скарги для самих заявників.

Так, Верховний Суд в своїй практиці сформував сталу позицію, згідно з якою Суд не визнає права на перегляд за виключними обставинами судових рішень з підстав, передбачених пунктом 1 частини п'ятої статті 361 КАС України, з трьох причин:

- на момент ухвалення судових рішень норма закону, згодом визнана неконституційною, була чинною (відсутність ретроспективної дії рішень КСУ);
- рішення суду, щодо яких подано заяву про перегляд у зв'язку з ухваленням рішення КСУ, не підлягали виконанню;
- перегляд рішень з цих підстав порушує принцип правової визначеності (*res judicata*) [20].

Пропонуємо розглянути та дати оцінку кожному з наведених вище аспектів.

Так, щодо ретроспективної дії рішень КСУ слід зазначити наступне. В наукових колах неодноразово наголошувалось на існуванні трьох підходів щодо дії рішення Конституційного Суду в часі: *ex tunc* («із самого початку»), *ex nunc* («відтепер») та *pro futuro* («на майбутнє») [21, с. 68].

Відповідно до змісту ст. 152 Конституції України [1, ст. 152], а також ст. 91 Закону України «Про Конституційний Суд України» [22, ст. 91] вбачається, що за загальним правилом дія рішень КСУ ґрунтується на принципі *ex nunc*, а у виключних випадках, якщо це встановлено в рішенні Конституційного Суду, за принципом *pro futuro*. Відповідної позиції дотримуються дослідники, аналізуючи положення як законодавства, так і практики Верховного Суду [21, с. 69].

Враховуючи вищезгадану практику Верховного Суду, в національній правозастосовчій практиці сформувалось бачення, за яким принцип *ex tunc* виключається. У зв'язку з цим виникає органічне питання: чи узгоджується подібний підхід до дії рішення КСУ у часі з можливістю реалізації особою права на перегляд судового рішення за виключними обставинами?

Вважаємо, що особливий характер рішень КСУ робить неприйнятним застосування Верховним Судом одних і тих самих позицій (в тому числі щодо принципу ретроспективності), викладених в попередніх судових рішеннях, не оцінюючи конкретних рішень КСУ, на підставі яких здійснюється перегляд судового рішення за виключними обставинами.

Зокрема, вважаємо за необхідне звернути увагу не лише на абстрактний статус рішення КСУ як такого, а й на індивідуальні обставини та наслідки для скаржника, викладені в конкретних рішеннях КСУ, прийнятих за наслідком розгляду скарг таких скаржників.

Так, якщо проаналізувати зміст існуючих рішень КСУ за результатами розгляду конституційних скарг, можемо поділити такі рішення на дві групи:

1) рішення «загального характеру», які описують загальний порядок функціонування та нормативного врегулювання правових інститутів та не оцінюють наслідки неконституційності (конституційності) правового акту для конкретного скаржника (наприклад рішення КСУ під № 7-р(I)/2023, № 8-р(II)/2023, № 3-р/2022 та ін.);

2) рішення «змішаного характеру», що крім висновків загального характеру містять визначені та оцінені КСУ наслідки неконституційності (конституційності) нормативних актів для конкретних скаржників. В таких рішеннях КСУ констатував факти порушення конкретних прав скаржників в момент застосування оскаржаного акту в минулому, або констатував відсутність таких порушень (Наприклад рішення 9-р(II)/2022) [23].

Отже, на наше переконання, оцінивши відсутність ретроспективної дії в одному рішенні, Верховний Суд не може посылатись на такі самі висновки в інших справах за іншими рішеннями КСУ, не надавши змістовної оцінки кожному з таких рішень.

Вважаємо, що позицію Верховного Суду «рішення КСУ не містить положень, які б поширювали його дію на правовідносини, що виникли до набрання ним чинності» [18] було б доцільніше тлумачити як таку, відповідно до якої ретроспективність рішення КСУ в частині права скаржника на перегляд рішення за виключними обставинами визначає саме характер такого рішення КСУ, а не сам по собі факт його прийняття.

З викладеного вбачається, що для забезпечення узгодженості дії рішення КСУ в часі та забезпечення права особи на перегляд судового рішення за виключними обставинами варто визначити на нормативному рівні більш компромісну модель дії рішення КСУ в часі.

Зокрема, вважаємо дієвим способом подолання проблеми неоднакового підходу до ретро-

спективності рішень КСУ запровадження більш чіткого нормативного регулювання інституту перегляду рішень за виключними обставинами в процесуальних кодексах.

У зв'язку з цим пропонуємо визначити однією з підстав для перегляду судових рішень за виключними обставинами наступну: встановлення КСУ в своєму рішенні фактів порушення прав скаржника в минулому (як наслідок застосування неконституційного нормативного акту) або порушення в минулому гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод прав скаржника у зв'язку із застосуванням такого акту.

Вважаємо, що визначення більш конкретної підстави для перегляду рішень за виключними обставинами дозволить забезпечити дієвість відповідного інституту, не порушуючи усталеної моделі дії рішення КСУ в часі *ex nunc*. Разом з тим, уточнення підстав для перегляду рішень за виключними обставинами не позбавляє актуальності питання більш індивідуального підходу судів до оцінки рішень КСУ під час перегляду рішень за виключними обставинами у зв'язку із особливим характером рішень КСУ.

Погоджуємось з позиціями дослідників, що інститут перегляду рішень за виключними обставинами повинен містити фільтри, які б справедливо обмежували доступ до такого інституту з тим, аби забезпечити стабільний та передбачуваний правопорядок [24, с. 113]. Разом з тим, відповідні фільтри не повинні перешкоджати можливості особи ефективно захищати свої права та інтереси всіма доступними на рівні національного законодавства засобами захисту.

Неоднаковий підхід до вимоги про виконання судового рішення, яке підлягає перегляду за виключними обставинами, підкреслює складність та неоднозначність в розумінні сутності інституту конституційної скарги в Україні серед науковців та практиків, а також серед законодавчої та судової гілок влади. Так, А. Єзеров, визначаючи право особи на захист прав, порушення яких встановлено в рішенні КСУ, наголошує, що положення процесуальних кодексів не встановлюють заборони на перегляд судового рішення, яке хоча й не передбачає примусового виконання, але водночас чинить вплив на права та свободи особи, перешкоджаючи їй в отриманні блага, щодо якого вона має принаймні законні сподівання. Можливість перегляду рішення за виключними обставинами не суперечить положенням про пряму дію рішення Конституційного Суду України [24, с. 122]. За твердженням дослідника, за загальним правилом, наслідки неконституційності застосовуються лише до правовідносин, що виникли або продовжують існувати після оприлюднення рішення Конституційного Суду України. Такий підхід слід

застосовувати до осіб, які не звертались до суду з метою відновлення порушеного права. В таких ситуаціях відновлення права (наприклад, на перерахунок пенсії) можливе з моменту ухвалення відповідного рішення Конституційного Суду України [24, с. 122].

Отже, вищезазначена наукова позиція зводиться до необхідності враховувати індивідуальне значення рішення КСУ для скажника за конкретною конституційною скаргою.

В свою чергу, Великою Палатою Верховного Суду в ухвалі від 25.03.2020 року у справі № 808/1628/18 закріплено остаточну та, на даний момент, нездоланну позицію щодо загального характеру рішення КСУ для правової системи в цілому, фактично виключаючи можливість будь-якого тлумачення рішення КСУ як акту індивідуальної дії для скажника [20]. Враховуючи авторитетність судової влади як невід'ємної частини як національного правопорядку, так і правотворчої системи, констатуємо, що відповідна позиція наразі є усталеною в правовій думці.

Разом з тим, відповідна практика свідчить про необхідність реформування інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами, адже саме недосконалість юридичної техніки процесуальної норми формує двозначний підхід до її трактування суддями та науковцями.

Щодо впливу конституційної скарги на принцип правової визначеності, слід зазначити, що відповідне питання неодноразово піднімалося у наукових дискусіях та судовій практиці. Проблематика такого впливу виражається в усталеній практиці Верховного Суду щодо неможливості перегляду судових рішень на підставі рішень КСУ, оскільки такий порядок порушує принцип «*res judicata*», відповідно до якого остаточне судове рішення не може бути поставлено під сумнів.

Дійсно, принцип правової визначеності в тому вигляді, який він існує і в практиці ЄСПЛ, і в практиці Верховного Суду, свідчить, що остаточне судове рішення є обов'язковим для виконання та не може бути переглянута. За твердженням Віткаускаса Д. та Дикова Г., обмеження для перегляду судових рішень, які виражають принцип «*res judicata*», виражені в рішенні ЄСПЛ у справі «Рябих проти Росії» (*Ryabukh v. Russia*), зокрема: «надзвичайний перегляд має суворо обмежуватися обставинами непереборної сили і не повинен стати прихованою апеляцією: сама можливість існування двох поглядів на суб'єкт права не є підставою для повторного розгляду» [25, с. 47].

Разом з тим, пропонуємо звернути увагу на ту обставину, що застосування інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами є, в тому числі, процесуальним інститутом і

має застосовуватись судами з урахуванням мети та завдань судочинства, визначених у статті 2 кожного з існуючих вітчизняних процесуальних кодексів [13, 14, 15, 16].

В цій площині постає питання про те, яка модель інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами має бути покладена в основу нової редакції правової норми, яка визначає підстави для перегляду судових рішень за виключними обставинами. Пропонуємо визначити два підходи, які сформувались в правовій думці як відповідь на порушене питання:

1) Перший підхід, визначений практикою Верховного Суду. Відповідно до нього, можливість перегляду рішень є значно обмеженою та стосується лише тих випадків, в яких переглянутим судовим рішенням було задоволено позовні вимоги, а сутність вимог передбачає можливість його виконання. Однак, при такому підході незрозуміло, яким чином перегляд рішення за виключними обставинами відповідатиме формі дії рішення КСУ в часі, а також підходу до поваги до остаточного судового рішення, сформованого в практиці Верховного Суду.

Відповідно, конкретизація на нормативному рівні фільтрів для можливості перегляду рішень за виключними обставинами потребуватиме зміни практики Верховного Суду. Примітно, що відповідно до практики ЄСПЛ: «принцип правової визначеності (*res judicata*) сам собою не вимагає від національних судів дотримуватися прецедентів у схожих справах; досягнення послідовності законодавства може зайняти певний час, а тому існування періодів суперечливої судової практики допускається, якщо така судова практика не підриває юридичної визначеності» [26];

2) Другий підхід передбачає посилення акценту на індивідуальне значення рішення КСУ для скажника та потребує чіткого розмежування на нормативному рівні, які рішення слід вважати такими, що підлягають виконанню, а які рішення не підлягають виконанню в контексті перегляду за виключними обставинами. Такий підхід передбачає закріплення на нормативному рівні «розширеного тлумачення» меж виконання судового рішення та передбачає можливість перегляду рішень як таких, якими задоволено, так і таких, якими відмовлено в задоволенні позовних вимог.

Разом з тим, відповідний підхід також не узгоджується з формою дії рішення КСУ в часі, закріпленою в Конституції України та в Законі України «Про Конституційний Суд України». Так само, зазначений підхід не дає відповіді на питання, яким чином перегляд рішення за виключними обставинами узгоджується з принципом правової визначеності в тому вигляді, як наразі він тлумачиться Верховним Судом.

Вважаємо, що оцінюючи питання конкретизації фільтрів «виконуваності судового рішення» для доступу до інституту перегляду рішень за виключними обставинами, слід дочекатись майбутніх висновків КСУ та визначати на нормативному рівні модель «виконуваності» враховуючи позиції КСУ. Не можна виключати, що Конституційний Суд України стане на бік позиції Верховного Суду в питанні визначення, яке рішення вважається виконаним (хоча й наголошуємо, що такий підхід потребує перегляду ustalених позицій Верховного Суду з метою їх узгодження з принципом правової визначеності та дії рішення КСУ у часі).

Разом з тим, проблему балансу між повагою до остаточного судового рішення, дії рішення КСУ в часі та забезпечення права скажника на ефективність захисту своїх прав через інститут конституційної скарги слід розглядати з концепції аналізу самого змісту рішення КСУ та класифікації таких рішень відповідно до загального чи змішаного характеру (тобто наявності або відсутності в тексті рішення опису порушень суб'єктивних прав скажника як індивідуального суб'єкта права).

Окремої уваги заслуговує той факт, що впроваджуючи інститут перегляду судових рішень за виключними обставинами, законодавець не врегулював можливість перегляду рішень про притягнення особи до адміністративної відповідальності відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [27]. Вважаємо відповідну проблему важливою для подальшого дослідження, оскільки, враховуючи практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та думки практиків, за характером негативних правообмежувальних наслідків, адміністративна відповідальність подібна до кримінальної та має розглядатись в контексті «кримінального обвинувачення» в розумінні статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [28].

Відповідно, у вирішенні питання про забезпечення права особи на перегляд за виключними обставинами рішень про притягнення до адміністративної відповідальності в межах КУпАП можна було б обмежитись доповненням КУпАП нормами, аналогічними за своїм змістом нормам КПК України.

Разом із тим, аналізуючи зміст КУпАП, можемо дійти висновку, що специфіка перегляду за виключними обставинами рішень, винесених в межах КУпАП, полягає у неоднорідному порядку оскарження рішень про притягнення до адміністративної відповідальності. Зокрема, відповідно до змісту ст. 288 КУпАП постанову про адміністративне правопорушення, винесену адміністративним органом, може бути оскаржено в районний, районний у місті, міський чи міськра-

йонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими цим Кодексом [27].

Однак більш невизначеною є ситуація, за якою особа притягується до адміністративної відповідальності на підставі судового рішення безпосередньо в порядку передбаченому КУпАП. Як показує судова практика, суди допускають, що перегляд судових рішень за виключними обставинами у справах про адміністративні правопорушення може бути здійснено за аналогією закону відповідно до положень кримінального процесуального законодавства [29]. Разом із тим, на нашу думку, застосування аналогії права в процесуальних нормах лише підкреслює наявність правової проблеми, а саме прогалини в КУпАП. В умовах значимості процедури притягнення особи до адміністративної відповідальності в чіткій відповідності до закону, вважаємо тенденцію застосування аналогії права в адміністративному та кримінальному процесі небезпечною, а отже регулювання інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами має бути чітко регламентовано в КУпАП.

Висновки. Таким чином, діюча комплексна модель інституту конституційної скарги в Україні не є досконалою, не узгоджується з науковими доктринами відносно сутності та характеру такого інституту та потребує реформування.

Для забезпечення балансу між публічним та індивідуальним характером рішень Конституційного Суду України необхідно визнати та подолати протиріччя між науковою спільнотою та судовою гілкою влади. Визнаючи беззаперечний авторитет судової влади та сформований підхід до розуміння місця рішення Конституційного Суду України в системі перегляду судових рішень, вважаємо за необхідне сформувати та закріпити на законодавчому рівні компромісні фільтри для перегляду судових рішень за виключними обставинами. Зокрема, необхідно визначити, що перегляду за виключними обставинами підлягають рішення у тих справах, в яких після остаточного судового рішення було подано конституційну скаргу, а рішення КСУ за наслідками розгляду такої скарги має індивідуальний характер і встановлює порушення прав та інтересів конкретного заявника.

Разом з тим, запропонований нами підхід не заперечує того факту, що виключний та особливий характер рішень Конституційного Суду України вимагає від національних судів більш індивідуального підходу до вивчення кожного рішення КСУ у кожній справі та більш детального обґрунтування відмови у перегляді судових рішень за виключними обставинами. Відповідно, вважаємо недопустимим застосування раніше сформованих позицій Верховного Суду

у попередніх випадках до нових заяв про перегляд судових рішень, з огляду на унікальні та специфічні висновки Конституційного Суду, які останній робить в кожному окремому рішенні.

Окремої уваги заслуговує необхідність забезпечення визначеного та зрозумілого порядку перегляду за виключними обставинами судових рішень у справах про притягнення особи до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення. Вважаємо, що в подібних справах допустимо впровадити порядок перегляду, аналогічний з порядком, передбаченим в КПК України. Разом із тим, з метою забезпечення правової визначеності, такий порядок має бути чітко закріплений в нормах КУПАП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/ed20160930#n5291> (дата звернення 30.03.2024 р.).
2. Городовенко В. Ефективність конституційної скарги як засобу правового захисту в аспекті новел практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 6. С. 118–127.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 20.09.2023 р. у справі № 815/5049/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113604867> (дата звернення 30.03.2024 р.).
4. Гультай М.М. Інститут конституційної скарги: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні: автореф. дис. ... доктор юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2014. 43 с.
5. Єзеров А. Конституційна скарга і виключні обставини для перегляду справ. *Судово-юридична газета*. 2020. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/153161-konstitutsiy-na-skarga-i-viklyuchni-obstavini-dlya-pereglyadu-sprav> (дата звернення 30.03.2024 р.).
6. Терлецький Д. Юридично значущі наслідки рішень Конституційного Суду України у кримінальному провадженні. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 4. С. 101–114.
7. Барабаш Ю., Берченко Г. Ефективність індивідуальної конституційної скарги як засобу захисту прав особи в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 9–21.
8. Совгіря О. Конституційна скарга як спосіб захисту конституційних прав та свобод осіб у податкових правовідносинах. *Право України*. 2018. № 12. С. 148–162.
9. Щербанюк О.В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 93–99.
10. Кулявець О.С. Проблеми виконання рішень Конституційного Суду України у справах за конституційними Скаргами. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2021. № 31. С. 54–61.
11. Бесчастний В., Терлецький Д., Запорожець В. Конституційна скарга: у пошуках балансу між публічним та приватним інтересом. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 22–34.
12. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19/ed20171003#Text> (дата звернення 30.03.2024 р.).
13. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 30.03.2024 р.).
14. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 30.03.2024 р.).
15. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV: станом на 15.12.2017 р./ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 30.03.2024 р.).
16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 30.03.2024 р.).
17. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 20.02.2020 р. у справі № 808/1628/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87758201> (дата звернення 30.03.2024 р.).

18. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 14.05.2020 р. у справі № 808/1628/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89251033> (дата звернення 30.03.2024 р.).
19. Суд розпочав розгляд справи щодо конституційності окремого припису КАС України про перегляд судових рішень за виключною обставиною у разі, якщо рішення суду ще не виконане. *Офіційний вебсайт Конституційного Суду України*. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/sud-rozpochav-rozglyad-spravy-shchodo-konstytuciynosti-okremogo-pryysu-kas-ukrayiny-pro> (дата звернення 30.03.2024 р.).
20. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 25.03.2020 р. у справі № 808/1628/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88739736> (дата звернення 30.03.2024 р.).
21. Конституційна скарга в діяльності адвоката/ М.І. Ставнійчук та ін. Харків: Фактор, 2019. 96 с.
22. Закон України «Про Конституційний Суд України»: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення 30.03.2024 р.).
23. Реєстр рішень Конституційного Суду України. *Офіційний вебсайт Конституційного Суду України* URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/rishennya-konstytuciynogo-sudu-ukrayiny> (дата звернення 30.03.2024 р.).
24. Єзеров А. Неконституційність закону як підстава для перегляду судових рішень за виключними обставинами в адміністративному судочинстві. *Вісник Конституційного Суду України*. 2020. № 3. С. 112–124.
25. Віткаускас Д., Диков Г. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини Київ: Pronto Print, 2018. 188 с.
26. Рішення ЄСПЛ у справі «Волохи проти України» (Заява № 23543/02). *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138#Text (дата звернення 30.03.2024 р.).
27. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1994 р. № 8073-2-X/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 30.03.2024 р.).
28. Пархоменко П. Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ. *Вища школа адвокатури*. 2023. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/zastosuvannia-konvenciyi-pro-zaxist-prav-liudini-i-osnovopoloznix-svobod-ta-praktiki-jespl> (дата звернення 30.03.2024 р.).
29. Постанова Київського апеляційного суду від 26.04.2021 р. у справі № 760/31723/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96545323> (дата звернення 30.03.2024 р.).